

Jan Inge Jönhill: Inklusion och exklusion: en distinktion som gör skillnad i det mångkulturella samhället.

Stockholm: Forlaget Liber 2012 (211 sider)

Jan Inge Jönhill, der er docent i Sociologi ved Örebro Universitet, har skrevet bogen *Inklusion och exklusion: en distinktion som gör skillnad i det mångkulturella samhället*. Den giver ikke bare en øjenåbnende kritik af vores grundlag til at forstå temaet omkring indvandring ud fra integrationsbegrebet, men et nyt og adækvat teoretisk grundlag hertil ud fra distinktionen mellem inklusion og eksklusion. Bogen lykkes i at formidle svær tidssvarende sociologisk teori let forståeligt samt i at anvende den til at give en klar analyse af et aktuelt samfundsmæssigt problem, der ellers opfattes med inadækvat og forældet teori. Jönhills greb består i at vise, at det i det aktuelle samfund er et spørgsmål om inklusion og eksklusion og ikke om integration, når det drejer sig om, hvordan den enkelte migrant kan eller ikke kan deltage i samfundet. Integration forudsætter en antagelse om og forståelse af samfundet som homogent således, at man som person skal tilpasse sig hele samfundet fuldstændigt. Op imod denne opfattelse sætter Jönhill Luhmanns teori, hvori det moderne samfund er uddifferentieret, hvorfor det ikke giver mening eller må ses som en utopi, at personer skulle kunne tilpasse sig fuldstændigt.

Bogen, der er velskrevet og stramt komponeret, falder veldisponeret i 5 kapitler af varierende længde og har en fyl-

destgørende litteraturliste. Bogens motiv fremlægges som det at analysere, hvad det egentligt vil sige at være *udenfor* i det nutidige samfund. Hertil præsenteres bogens teoretiske greb, og de enkelte kapitler udlægges.

I bogens første og indledende kapitel indvarsles et paradigmeskifte fra integrationsparadigmet til paradigmet for inklusion og eksklusion. I kapitel 2 tages den samfundsmæssige kontekst for bogens tema op og vigtige teoretiske ansatser gennemgås. Således giver kapitlet en analyse af strukturelle forskelle mellem det nuværende og det tidligere samfund. Hovedansatsen er her samfundsdifferentiering og distinktionen mellem lighed og ulighed. Hvor det tidligere samfund var stratifikatorisk (hierarkisk) differentieret, er det moderne samfund funktionelt differentieret. På denne baggrund ses, at lighed og ulighed før var fordelt vertikalt i samfundshierarkiet, mens det moderne samfund har lighed som sin forudsætning. Dette betyder imidlertid ikke at ulighed er afskaffet, da vores tilgang til de forskellige funktionssystemer såsom politik, ret, økonomi og uddannelse i praksis er ulige. Det moderne samfund er så at sige aldrig blevet helt moderne, dette blandt andet også fordi organisationssystemerne stadig er stratificerede.

Kapitel 3 er hovedkapitlet om inklusion og eksklusion, der på den ene side beskrives som et *enten eller*, da man altid socialt set er enten inkluderet eller ekskluderet. På den anden side er inklusion og eksklusion altid *partiel*, således at forholdet altid gælder fx netop denne organisation, men ingen anden eller denne

gruppe, men ingen anden og ligeledes gælder netop dette tidspunkt og denne situation, men ikke for altid. Som personer indgår vi i det sociale gennem lige så mange roller som specifikke systemer, man har fx en familie, en arbejdsplads og nogle vennegrupper, og man er måske tilknyttet en kirke, en forening, et politisk parti og en chatgruppe på internettet. Da der kun undtagelsesvist vil være personsammenfald mellem disse forskellige sociale systemer, vil det sociale ikke fremstå som en helhed, men netop som uddifferentieret. Således opløses forudsætningerne for begrebet om integration, da den enkelte i det moderne samfund er omgivet af utallige forskellige sociale systemer. Jönhill anskueliggør dette forhold ved dels at knytte an til Spencer-Browns formkalkule og dels til Koselleck og Luhmanns socialhistoriske semantiske analyser. Samtidig med at vi er inkluderet i samfundet, er vi inkluderet i en række sociale systemer og ekskluderet fra en lang række andre. Her må der skelnes mellem funktionssystemer og organisationer, da sidstnævnte har betingelser for medlemskab og dermed for inklusion. Vi er altså alle ekskluderet fra de uendeligt mange organisationer, som vi ikke direkte har medlemskab til. Når vi taler om eksklusion som problem i forbindelse med migration, hænger det sammen med, at samfundet er et verdenssamfund, mens stater virker som organisationssystemer, der kræver medlemskab i form af statsborgerskab. Man udgrænses måske af den ene eller anden grund fra den stat, hvor man er født og migrerer så til en anden, hvor man må opnå statsborgerskab for at kunne blive inkluderet i pågældende stats retssystem mv.

I kapitel 4 giver Jönhill en semantisk analyse af begrebet om den *fremmede* og viser, hvordan det i dag indgår i en anden semantik, end det gjorde i det førmoderne samfund. Før var man enten inkluderet i hele samfundet eller ekskluderet fra det. Nu viser den fremmede sig at være *an outsider on the inside*, det vil sige både inkluderet og ekskluderet, hvorfor den fremmede ikke kan ses som en afviger i

det moderne urbane samfund. Faktisk viser det sig, at den fremmede i dag er det normale i det mangekulturelle globale samfund og ikke normativt set en fjende eller en mindreværdig, men i neutral forstand en *ubekendt anden*. Forestillingerne om et *Gemeinschaft* forstået som et stort fælles samfund med fælles normer, traditioner og kultur eksisterer ikke. Hvad, der egentligt ses som normal hhv. afvigende opførsel, er altid knyttet til specifikke sociale situationer og kontekster i det moderne urbane samfund. Vi bevæger os alle rundt som ubekendte blandt ubekendte i det urbane samfund, undtaget i de sociale systemer vi er inkluderet i. I det funktionelt differentierede samfund er familiaritet og venskab relateret til forskellige sociale kontekster og systemer, og vi kan derfor forholde os indifferent til ubekendte andre i mange af samfundets situationer.

I kapitel 5 står inklusion og kulturel mangfoldighed i fokus. Jönhill redegør for, at samfundet nu er mangekulturelt, og at man slet ikke kan skrive kultur i singularis, da den enkelte kultur netop altid er defineret som forskellig fra andre. Det mangekulturelle samfund er altså en realitet, som vi må leve med, den kan, men behøver ikke at være problemfyldt. USA's historie fremhæves som eksempel på, at kulturel heterogenitet ikke behøver at lede til problemer, og det fremføres, at man må lægge distinktionen mellem kognitiv og normativ til grund for iagttagelsen af kulturer. Hvor den normative iagttagelse er forudindtaget og fordomsfuld, er den kognitive nøgtern med vægt på at opnå viden om et forhold. Der gives følgende en semantisk analyse af begrebet *etnisk identitet*, der diskuteres op i mod kulturel - og national identitet. Konklusionen bliver, at identiteter er blandede størrelser i det funktionelt differentierede samfund. For eksempel differentieres indvandrere allerede i løbet af en generation ved, at nogle finder partnere inden for andre etniske grupper. Efter dette er slået fast, sandsynliggøres det, at krav om integration og homogenitet kan lede til sociale problemer og konflikter, og det

fremføres, at man, hvis man argumenterer for integration, må antages at kunne definere de normer, som alle i så fald skal integreres til. I virkeligheden var det kun i en periode omkring etableringen af nationalstaterne og romantikken i Europa, at man skabte idealet om homogenitet, mens vi nu ifølge Jönhill er på vej tilbage mod heterogenitet og mangfoldighed igen (om end nu med en anderledes samfundsdifferentiering). Til sidst diskuteres diskrimination (at behandle lige ulige), og her kommer bogen frem til, at vi ikke indgår som *hele individer* i organisationerne, altså ikke som eksempelvis kun indvandrere, kvinde eller gammel, men ud fra vores kvalifikationer. Organisationerne kræver kun, at man udfylder den rolle, som den har brug for. Som følge heraf kan vores etniske, kulturelle osv. baggrund være ligegyldig. Organisations-systemer er dog i modsætning til funktionssystemer i stand til at diskriminere i forhold til, om de virkelig giver alle lige adgang ud fra weberske kriterier. Sidst peger forfatteren på *diversity management*, der siden 1990'erne har bredt sig fra USA, som en løsning på de eksklusionsproblemer, der i en vis grad kan iagttages for øjeblikket. Dette managementprincip er udtænkt for at imødegå mangel på arbejdskraft og for at forbedre konkurrenceevne. På en lang række områder er det smart at organisationer matcher den øvrige befolkningssammensætning, samt hverver medarbejdere med de kvalifikationer, de i øvrigt har brug for, i stedet for at skyde sig selv i foden med utopien om fuld integration.

Jeg er, som man sikkert allerede har fornemmet, ret begejstret for bogen, der er meget klar og gennearbejdet. Jan Inge Jönhill, der har skrevet det vigtigste værk om Luhmanns teori på skandinavisk sprog, *Samhället som system och dess ekologiska omväld* fra 1997, viser med denne nye bog, hvordan man med Luhmanns teori kan rydde op i en vigtig, men aktuelt inadækvat diskurs. På den ene side viderefører den Luhmanns arbejde med at vise, hvordan vi går forkert ved at anvende såkaldt gammel europæ-

isk semantik til at begribe det nuværende samfund. På den anden side er bogen et blændende eksempel på, hvordan den formidlede Luhmann-forskning er blevet moden i den forstand, at dens svært tilgængelige abstraktionsplan og begrebsapparat ikke mere behøver at stå i vejen for, at ikke-specialister kan komme til at nyde godt af dens dybdeklarhed og logik med hensyn til at afkode og analysere samfundets kompleksitet. Hertil er bogen god i teoriintroduktionsøjemed, da den så klart udlægger svære områder af teoriarkitekturen, et eksempel er Spencer-Browns formkalkule. Videre vil bogen, om man nu tager den til sig, kunne afhjælpe megen af den, ifølge Jönhills analyse, helt forkvaklede forholdene sig til det at leve sammen ud fra en forestilling om integration. Til 1970'erne domineredes immigrationspolitikken af en ideologi om assimilation (der betyder at gøre lige), således at de, der kom, skulle blive som dem, de kom til. Herefter blev begrebet assimilation udskiftet med integrationsbegrebet, der betyder at passe ind, således at de, der kom, skulle passes ind, uden at de behøvede at opgive alle deres særpræg. De skal altså passe sig ind under de normer og værdier, der hersker der, hvor de kommer til, uden at udradere deres tidligere identitet. Dette kan ikke lade sig gøre, og forskellen mellem assimilation og integration er derfor mest retorisk. Jönhill er helt neutral og skriver ikke, at politikerne og andre debatører tosser rundt med begreber, der hverken giver mening psykologisk eller sociologisk, men viser mere tørt med sin bog, at til det samfund, vi lever i nu, vil det være passende, om vi udskiftede vokabularet til en teoretisk diskurs, der passer hertil, nemlig til den om inklusion og eksklusion. Der ligger heller ikke noget politisk eller moralsk statement i bogen for eller imod indvandring, det er bare en sociologisk analyse.

Det eneste jeg sådan blev lidt irriteret over, da jeg læste den, var, at Jönhill ofte, når han refererer til især Luhmann, bare lægger en reference uden sidetal til sit værk om Luhmanns teori fra 1997. Der-

udover finder jeg, at der ligger et diskussionspunkt i forhold til Jönhills optimisme (som jeg dog måske misforstår) omkring *diversity management*, hvor jeg selv mere har øje for netværkenes betydning. Jönhill refererer til netværk flere steder, men iagttager ikke deres specielle inklusions- og eksklusionsmekanismer der absolut *ikke* er i overensstemmelse med dem, vi ser i det funktionelt differentierede samfund, som de så at sige punkterer på en meget uwebersk måde (Tække 2010).

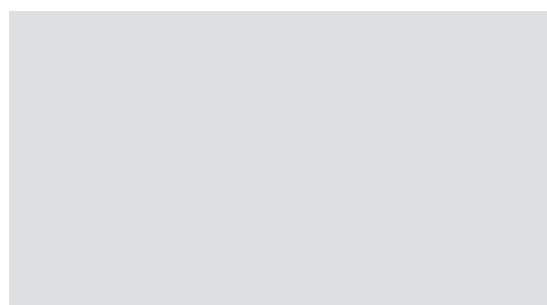
Litteratur:

Tække, J. 2010: "Facebook – et netværk i fællesskabet". *MedieKultur*, vol. 2010 nr. 49, s. 123-136. <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/mediekultur/article/view/2579/3379>

Jesper Tække

Institut for Æstetik og Kommunikation
– Medievidenskab

Aarhus Universitet

Guy Standing: The Precariat: The New Dangerous Class.

London/New York: Bloomsbury Academic
2011 (192 sider)

I december 1992 udkom et temanummer af *Dansk Sociologi*, der omhandlede "arbejdsliv". I forordet omtaltes allerede dengang, hvordan fleksibiliseringen af arbejdslivet kunne skabe nye tabere.

Det er denne problemstilling Guy Standing tager op i sin bog om *The Precariat*. Standing, der i mange år har været forskningsleder i ILO og som for nylig er blevet udnævnt til professor i udvik-

lingsøkonomi ved SOAS i London, påpeger, hvordan arbejdsmarkedets forøgede fleksibilitet har medført forøget usikkerhed for en stor del af samfundet, hvorfor der dannes et såkaldt "Precariat". Ordet er et *portmanteau*, dannet af "prekær" og "proletariat", og illustrerer, hvordan fleksibiliseringens tabere udgør en ny social klasse "i støbeskeen". Klassen er netop i støbeskeen, fordi medlemmerne på nuværende tidspunkt blot deler en række karakteristika – men Standing mener at se tegn på, at precariatet er ved at organisere sig som en social bevægelse med politiske krav til indretningen af arbejdsmarkedet og samfundet.

Resumé

Bogen er inddelt i syv kapitler. Første kapitel opsummerer bogens pointer og kan med fordel læses som introduktion. Her defineres precariatet som en klasse, der mangler syv basale former for sikkerhed, der blev opbygget af regeringer som en del af et "industrielt medborgerskab". I tidligere forskning er prekært arbejde forsøgt defineret via enkelte indikatorer. De har vist sig at være for kontekst-ufølsomme i forhold til nationale og sektorbestemte arbejdsmarkeder. Standings precariatsbegreb udmærker sig ved at fremvise en sådan alsidighed og samtidig lade operationaliseringen af de konkrete former for (u)sikkerhed være kontekstfølsomt. Begrebet medfører endvidere, at precariatet går på tværs af andre klassiske klasseskel såsom uddannelse og jobfunktion.

I andet kapitel identificerer Standing årsagerne til, at precariatet vokser. Her er der ingen tvivl: "The precariat has grown because of [...] policies and institutional changes [...]" (s. 26) foretaget i globaliseringen og neoliberalismens tidsalder. Kapitlet indeholder en analyse af neoliberalisme som en proces af vareliggørelse, hvor særligt statsaktører fleksibiliserer arbejdsstyrken, opløser professionsretigheder og afmonterer velfærden. Implicit tages diskussionen op med den store mængde af post-marxistisk litteratur af Beck, Giddens og Castells, hvis teorier

forklarer usikkerhed som effekten af en eksogen og teknologisk drevet globalisering – en type forklaring, der ikke efterlader meget plads til, at samfundsaktører kan vende udviklingen.

I tredje kapitel beskriver Standing, hvem der udgør prekariatet. Her foretager han en skelnen mellem "grinners" og "groaners" inden for prekariatet. Førstnævnte vælger usikkerheden som led i en strategi for at nå det sikre arbejdsmarked. Sidstnævnte er derimod reelt ekskluderet fra andre muligheder. Særligt kvinder, unge, ældre og etniske minoriteter er af forskellige årsager udsatte for at ende i prekariatet. En stor del af dem må forventes at være fattige.

Det fjerde kapitel omhandler særligt migrantarbejdere. Ifølge Standing mangler migranterne *de facto* ofte rettigheder på arbejdsmarkedet – mest af alt mangler de muligheden for at kunne ytre sig i offentligheden eller til myndighederne, når de bliver udnyttede. Standing anser forskellene på arbejdsmarkedet mellem migranter og statsborgere som et kim til spændinger, da statsborgerne kan beskyldes migranterne for at udnytte velfærdsstaten og underbyde deres arbejde.

I kapitel fem tilslutter Standing sig flere post-marxisters beskrivelse af, hvordan arbejdet er tidsligt forandret. Blokkene af arbejdstid og fritid er udskiftet med en flydende overgang. Prekariatet (og andre) afkræves ulønnet merarbejde, når de skal søge job, udfylde stakkevis af offentlige blanketter, netværke og arbejde hjemme. Det betyder, at der skal leveres mere af den tid, der ikke anerkendes som produktivt arbejde (work) for overhovedet at sikre et job (labour). Tidspresset er ikke alene fysisk, men fører til at "fractured thinking becomes habitual", hvorfor "non-stop interaction is the opium of the precariat" (s. 131).

Herfra begiver Standing sig ud i bogens to afsluttende kapitler, hvor prekariatet beskrives som splittet mellem to forskellige politiske aspirationer, der leder tanker hen på den nuværende medvind som både græske venstreorienterede og neo-fascister oplever. På den ene side står

[...] The "bad" precariat, [...] drawn to populist neo-facism, lashing out at governments and demonizing those who seem favoured by them (s. 156).

Sådanne neo-facistiske, "infernalske politikker" vil føre til en udvidelse af workfare og overvågning.

På den anden side findes det gode prekariat

that wants to confront the insecurities with policies and institutions to redistribute security" (s. 156).

Under overskriften "Paradisets Politik" udfolder Standing sit normative projekt, der indebærer tiltag som finansskatter, borgerløn og deliberativt demokrati. Prekariatet forkaster klassiske socialdemokratiske idealer ("labourism"). Prekariatets løsansættelser afskærmer dem fra klassiske medarbejdergoder: "non-monetary benefits are a major source of inequality" (s. 162), der kun tilkommer de privilegerede. Dette får prekariatet til at kæmpe for *øget* kommodificering af arbejdskraften (hvilket også indebærer at afskaffe "arbejdspligten", som moderne workfare-regimer understøtter). Da de europæiske fagbevægelser formentligt ikke vil stille op til denne strategi, peger Standing på aktører som EuroMayDay: en social bevægelse der i midten af 00'erne uden om fagbevægelsen skabte relativt store demonstrationer over meget af Vesteuropa til fordel for forbedrede arbejdsforhold.

Det normative projekt

Bogen er let at gå til. Statistikker og grafer er udeladt til fordel for malerisk prosa. Ligeledes udelades komplicerede argumenter til fordel for den ene eller anden døde, hvide, mandlige teoretiker.

Læseren skal dog ikke tro, at Standing trækker pointerne op af hatten. Bogen er en del af et forskningsprojekt, der tæller flere videnskabelige udgivelser, bl.a. *Global Labour Flexibility* (1999), *Economic Security for a Better World* (2004) samt *Work*

after *Globalization* (2009). *The Precariat* er i modsætning til disse mere tilgængelig for et publikum ud over akademikere.

Formålet er normativt på både et teoretisk og et praktisk niveau. På det teoretiske plan skelner Standing mellem to former for arbejde: "work" og "labour". Mens førstnævnte dækker over det arbejde, der er værdifuldt i sig selv og kendes fra forskellige *homo faber*-begreber, omhandler sidstnævnte det produktive arbejde, der kun udføres for livets opretholdelse. Det normative projekt er her netop at redde "work" fra "labour" og altså at skabe et rigere (arbejds-)liv for den enkelte.

På det praktiske plan er Standings projekt, at prekariatet ikke forbliver "i støbeskeen", men organiseres til en handlende klasse, der kan gøre krav på paradisiske politik frem for at forfalde til infernoets. Netop begrebsliggørelsen af prekariatet kan være berigende i fattigdomsforskningen, da det politisk kan repræsentere nogle af de fattige med et begreb, som flere stolt vil kunne påkalde sig – i modsætning til stigmatiserende begreber som "fattige" og "underklassen".

Vurdering

The Precariat er af flere arbejdsmarkedsforskere blevet modtaget som et sympatisk værk, der tager fat på en vigtig problemstilling og samtidigt peger i retning af nogle løsninger i og med, at et internationalt, organiseret prekariat potentielt kunne være en drivende kraft bag progressive arbejdsmarkedstiltag.

Men denne ambition bliver også nemt til Standings akilleshæl. Standing beskriver prekariatet som en gruppe, der har ensartede interesser og potentielt vil kunne opbygge solidaritet, hvis blot mobiliserende kræfter tog fat. Men kan vi virkelig her regne med, at alle varianter af prekariatet – fra rengøringspersonalet på Skejby Sygehus over den illegale immigrant til freelancefotografen på Politiken – virkelig har samme politiske krav? Det synes at være udtryk for et håb snarere end en faglig vurdering. Hans "håb" om, at de kan mobiliseres får desuden én til

at undres over fraværet af studier i mobilisering, identitetspolitik og social bevægelsesteori. Manglen på direkte behandling af originalt empirisk materiale (særligt om prekariatets politiske eksistens) gør det endvidere umuligt at gå Standing efter i sømmene, hvilket må betragtes som en afgørende svaghed for projektet.

Fra rækkerne af britiske, venstreorienterede arbejdsmarkedsforskere er Standings værk blevet kritiseret for at overvurdere omfanget af usikkerhederne og for ligefrem at *bidrage* til skabelsen af subjektive usikkerheder blandt lønmodtagere. Selvom denne kritik synes en anelse spekulativ, er det påfaldende, at overvejelserne ikke finder vej til Standings værk.

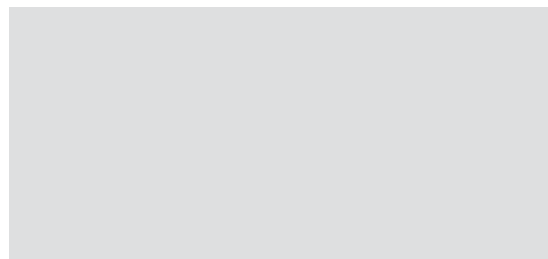
Trods disse svagheder vil det være interessant at undersøge bogens pointer i kontekst af det danske arbejdsmarked. Kan man overhovedet tale om et prekariat i et land, der er kanoniseret for flexicurity? I Standings optik forholder disse institutioner sig kun til en del af problemet, mens eksempelvis muligheden for advancement og repræsentation i arbejdslivet ikke er garanteret i den danske flexicuritymodel. Endvidere kan de seneste års trimning af velfærdsstaten, hvor mange har mistet dagpenge- og efterlønsretten, give begrebet om prekariatet voksende relevans i det danske samfund – og for dansk forskning.

Med den fornyede interesse for klasseforskning i Danmark, som udgivelserne *Det skjulte klassesamfund* og *Det danske klassesamfund* repræsenterer, er bogen et forfriskende pust, fordi den forholder sig til differentiering via substantielle, materielle udviklinger og samtidig sætter velkendte klasseskel baseret på uddannelse og økonomi på prøve.

Den normativt og politisk engagerede læser vil finde stof til eftertanke, men savne en afgrænset, politisk bevægelse at forholde sig til – endsige en dansk pendant. Den klasseteoretisk orienterede læser kan lade sig inspirere af Standings nye differentieringsakse, men vil nok mangle værktøjer til mere detaljerede analyser af forskelle i prekariatet og i dets relation til andre klasser. Afslutningsvis en advarsel:

Læseren med behov for empirisk bekræftelse af påstande og teorier bør starte med at læse Standings andre værker, før hun kaster sig over dette.

Malthe Øland Ribe og
Magnus Skovrind Pedersen
Sociologisk Institut
Københavns Universitet

Peter Saunders: Down and Out: Poverty and Social Exclusion in Australia.

Bristol: Policy Press 2011 (276 sider)

Fattigdom har ændret sig radikalt i løbet af det sidste halve århundrede: Fra at være et udbredt vilkår for arbejdende og almindelige mennesker til at være en tilstand, som kun et mindretal af befolkningen lider under. Samtidig har "dårligsttillethed" (*disadvantage*) skiftet karakter, hvilket er blevet forsøgt indfanget med begrebet social udstødelse (*social exclusion*). Med denne bog sætter den australske sociolog Peter Saunders sig for at kortlægge dårligt stillede folks situation. Hertil diskuteres og beregnes en række fattigdoms-, afsavns- og social udstødelser. Den sammenfatter på mange måder godt 30 års vestlig fattigdomsforskning, idet de forskellige begreber og indikatorer, der er udviklet i denne periode, er bragt i anvendelse i forhold til Australien. Peter Saunders har været og er aktiv i det sociologiske fattigdomsforskningsmiljø, og det er lykkedes ham her at få plads til alle centrale momenter i den internationale forskning om dårligsttillethed.

De tre centrale begreber, der operationaliseres og analyseres, er: fattigdom, afsavn og social udstødelse, og den overordnede betragtning er, at dårligsttillet-

hed er et komplekst fænomen, som fordrer en kompleks tilgang, hvorfor den bør analyseres som summen af flere perspektiver. De detaljerede analyser igennem bogen viser da også, at der kun er begrænset overlap mellem de forskellige kategorier af dårligsttillethed, hvorfor det giver god mening at analysere de forskellige dimensioner.

Metodologien anvendt her er blandet metode, dvs. både kvantitative som kvalitative data er anvendt. Sidstnævnte er fremkommet via gruppe- og enkeltinterview, mens de førstnævnte er fremkommet via surveys. Der er tale om det mest omfattende nationale studium til dato, og det sammenfatter på mange måder, hvor den vestlige eller nordlige forskning er nået til aktuelt.

Målingen af fattigdom, forstået som utilstrækkelige ressourcer, er knyttet til indkomst, og der beregnes både en 50 pct.- og en 60 pct.-grænse (de fattige = de med <50 pct. (60 pct.) af medianindkomsten,) som er gængs inden for traditionen. Ifølge førstnævnte og i forhold til 50 pct.-grænsen så var godt 11 pct. af alle australierne fattige på måletidspunktet i 2005-06, og næsten 24 pct. af de 65+årige var indkomstfattige. Det er tydeligvis således, at den største risiko for at havne i fattigdom eksisterer for de arbejdsløse (45 pct.) og for enlige gamle (47 pct.); men det at være eneforsørgere med et eller to børn giver også en overgennemsnitlig risiko for fattigdom (22 pct.). Omvendt har folk i beskæftigelse kun godt 1 pct. risiko for fattigdom. I Danmark er 5 pct. af befolkningen fattig, og profilen er således, at der ikke er den samme overvægt af ældre som i Australien. Ydermere viser Saunders beregninger, at en stor del af fattigdommen er forbigående: det er (heldigvis) ikke de samme personer, der er fattige år ud og år ind.

Derfor er selve fattigdomsniveauet ikke nødvendigvis det mest kritiske i et samfund; det er nok så meget langtids- eller permanent fattigdom, der er det store sociale problem. Den grundige diskussion udfolder sig gennem bogens kapitel to, tre og fire.

I kapitlerne fem og seks introduceres afsavnsbegrebet, og der opstilles indikatorer herfor, hvorefter der i kapitel syv foretages en sammenligning af fattigdoms- og afsavnsberegningerne, og det viser sig, at der kun er et lille overlap, idet kun omkring 35 pct. af de indkomstfattige savner fire eller flere essentielle ting. Desuden er det således, at mængden af afsavn er tæt knyttet til alder, således at de yngste og de ældre er de, der har den største risiko. I gennem disse mange kapitler får vi en nuanceret, grundig og kritisk analyse og diskussion af fattigdom og afsavn på baggrund af, hvad vi må opfatte som gængse begreber og indikatorer; med kapitlerne otte og ni suppleres fattigdoms- og afsavnsundersøgelserne imidlertid med diskussionen af fænomenet social udstødelse.

Mens diskussion af fattigdom er oldgammel, så er der med social udstødel-sediskursen tale om et relativt nyt fænomen. Diskursen er udviklet inden for fransk socialpolitikadministration til at dække den situation, som kunne observeres i de almennyttige boliger i omegns-kvartererne blandt etniske minoriteter. Herfra rejste begrebet til Den europæiske Unions institutioner og derfra videre til den socialvidenskabelige offentlighed, hvor Saunders tager det op. Der hersker ikke total enighed om dette begrebs anvendelighed og relevans, men fransk sociologi har leveret en overbevisende argumentation, der knytter eksklusion til post- eller senmodernitetens radikalt ændrede stratifikationsstruktur fra en overvejende vertikal strukturering (under-, middel- og overklasse) til en overvejende horisontal stratifikation (insidere og outsiders). Som begrebet antyder, så dækker social udstødelse over de processer, der medfører, at folk udelukkes fra en række institutioner, som ellers har til formål at integrere befolkningen. De mest centrale områder er udelukkelse fra: konsumtion, beskæftigelse, politisk engagement og social interaktion. De grupper i befolkningen med størst risiko for social udstødelse er: Ældre mennesker, beboere i almennyttigt byggeri (*public housing*),

indfødte folk (*aboriginals*), eneforsørgere og folk der ikke har en engelsktalende baggrund (immigranter?)

Ligesom det forholdt sig med afsavn og fattigdom, så er der kun et begrænset overlap mellem fattigdom og social udstødelse, hvorfor der altså er god grund til at anvende alle tre begreber, når det handler om at angive policyløsninger på elendigheds- og dårligtstillethedsproblematikken. Undersøgelsen kan således pege på en række forhold i det australske samfund, der bidrager til elendigheden, herunder niveauet for de offentlige overførsler og adgang til undervisning og bolig. I denne forstand er en stor del af dårligtstilletheden en direkte konsekvens af afhængighed af utilstrækkelige offentlige ressourcer, som det også er tilfældet i Europa.

Selvom bogen "kun" handler om Australien, kan den med stor fordel læses af alle, der interesserer sig for, hvordan vi definerer, måler, analyserer og diskuterer dårligtstillethed i senmoderniteten.

Peter Abrahamson
Sociologisk Institut
Københavns Universitet